

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

PADOME

PADOMES REZOLŪCIJA

(2011. gada 10. jūnijs)

par Ceļvedi cietušo tiesību un aizsardzības stiprināšanai, īpaši kriminālprocesā

(2011/C 187/01)

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

tā kā:

(1) Noziegumos cietušo aktīva aizsardzība ir Eiropas Savienības un tās dalībvalstu augsta prioritāte. Eiropas Savienībā Pamattiesību harta (Harta) un Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (Konvencija), kuru dalībnieces ir visas dalībvalstis, aicina valstis aktīvi aizsargāt noziegumos cietušos.

(2) Eiropas Savienība ir veiksmīgi izveidojusi pārvietošanās un uzturēšanās brīvības telpu, ko pilsoņi izmanto, aizvien vairāk ceļojot, studējot un strādājot valstīs, kas nav viņu dzīvesvietas valsts. Tomēr iekšējo robežu atcelšanai un tam, ka aizvien plašāk tiek izmantotas tiesības uz pārvietošanās un uzturēšanās brīvību, neizbēgami ir arī tādas sekas, ka aizvien vairāk cilvēku kļūst par noziedzīgos nodarījumos cietušajiem un tiek iesaistīti kriminālprocesā dalībvalstī, kas nav viņu dzīvesvietas valsts.

(3) Tādēļ ir vajadzīga konkrēta rīcība, lai visā Savienībā ieviestu kopīgus minimālos standartus noziegumos cietušo un viņu tiesību aizsardzībai kriminālprocesā. Šāda rīcība, kas var ietvert tiesību aktus, kā arī citus pasākumus, palielinās pilsoņu pārliecību, ka Eiropas Savienība un tās dalībvalstis aizsargās un nodrošinās viņu tiesības.

(4) Stokholmas programmā – atvērta un droša Eiropa tās pilsoņu un viņu aizsardzības labā ⁽¹⁾ – Eiropadome uzsvēra, ka ir svarīgi sniegt īpašu atbalstu un juridisku aizsardzību tiem, kas ir visneaizsargātākie vai atrodas īpaši apdraudētās situācijās, piemēram, vairākkārt cietuši no tuvu personu vardarbības, cietuši no vardarbības saistībā ar dzimumu vai cietuši cita veida noziegumos dalībvalstī, kuras valstspiederīgie vai pastāvīgie iedzīvotāji tie nav. Saskaņā ar Padomes secinājumiem par stratēģiju, lai nodrošinātu tādu personu tiesību ievērošanu, kas cietušas noziedzīgos nodarījumos, un uzlabotu atbalstu šīm personām ⁽²⁾, Eiropadome mudināja attiecībā uz cietušajiem īstenot integrētu un koordinētu pieeju. Atsaucoties uz Stokholmas programmu, Eiropas Komisija ierosināja noteiktu pasākumu paketi attiecībā uz noziegumos cietušajiem, tostarp Direktīvu par noziegumos cietušo tiesībām, atbalstu un aizsardzību ⁽³⁾, kā arī Regulu par aizsardzības pasākumu savstarpēju atzīšanu civillietās ⁽⁴⁾.

(5) Ievērojot būtisko progresu, kas panākts, īstenojot Ceļvedi aizdomās turētu vai apsūdzētu personu procesuālo tiesību stiprināšanai kriminālprocesā ⁽⁵⁾, Padome uzskata, ka līdzīga pieeja būtu jāizmanto noziegumos cietušo aizsardzības jomā.

⁽¹⁾ OV C 115, 4.5.2010., 1. lpp., sk. 2.3.4. punktu.

⁽²⁾ Pieņemti Tieslietu un iekšlietu padomes 2969. sanāksmē Luksemburgā 2009. gada 23. oktobrī.

⁽³⁾ 10610/11 DROIPEN 45 JUSTCIV 141 ENFOPOL 165 DATAPROTECT 58 SOC 434 FREMP 59 CODEC 887 (COM(2011) 275 galīgā redakcija, 2011. gada 18. maijs).

⁽⁴⁾ 10613/11 JUSTCIV 143 COPEN 123 CODEC 889 (COM(2011) 276 galīgā redakcija, 2011. gada 18. maijs).

⁽⁵⁾ Padomes 2009. gada 30. novembra rezolūcija (2009/C 295/01) (OV C 295, 4.12.2009., 1. lpp.).

- (6) Rīcība šajā jomā ir īpaši iecerēta kā daļa no procesa, kurā īsteno savstarpējas atzīšanas principu, kas ir patiesas brīvības, drošības un tiesiskuma telpas izveides pamatprincips – LESD 82. panta 2. punkta c) apakšpunktā ir teikts, ka Savienība var ar direktīvām pieņemt minimālos noteikumus attiecībā uz noziegumos cietušo tiesībām, ja tas nepieciešams, lai veicinātu tiesas spriedumu un lēmumu savstarpēju atzīšanu, kā arī policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās, kam ir pārrobežu aspekts.
- (7) Uz jautājumu par cietušo lomu kriminālprocesā Savienības līmenī jau attiecas Padomes Pamatlēmums 2001/220/TI (2001. gada 15. marts) par cietušo statusu kriminālprocesā. Tomēr pēc minētā instrumenta pieņemšanas jau ir pagājuši vairāk nekā desmit gadi, un progress, kas panākts brīvības, drošības un tiesiskuma telpas izveidē, kā arī vēl neatrisinātie jautājumi saistībā ar tā īstenošanu cietušo tiesību jomā liek Savienībai pārskatīt un stiprināt Pamatlēmuma saturu, tostarp ievērojot arī to, ko Komisija konstatējusi attiecībā uz minētā instrumenta īstenošanu un piemērošanu ⁽¹⁾.
- (8) Būtu arī jāpārskata un, ja vajadzīgs, jāpilnveido jau esošie instrumenti, ar ko nodrošina, ka noziegumos cietušie var saņemt taisnīgu un samērīgu kompensāciju par nodarīto kaitējumu, kā paredzēts Padomes Direktīvā 2004/80/EK (2004. gada 29. aprīlis) par noziegumos cietušajiem, lai tos padarītu efektīvākus un varētu papildināt instrumentus cietušo aizsardzībai.
- (9) Turklāt būtu jāizveido mehānisms, ar ko starp dalībvalstīm nodrošinātu savstarpēju atzīšanu nolēmumiem attiecībā uz aizsardzības pasākumiem atbilstoši tam, kas teikts Komisijas priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par aizsardzības pasākumu savstarpēju atzīšanu civillietās. Šim mehānismam būtu jāpapildina tas mehānisms, kas iecerēts Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā par Eiropas aizsardzības rīkojumu, attiecībā uz krimināllietās pieņemtu aizsardzības pasākumu savstarpēju atzīšanu, ko pašlaik apspriež. Ar noteikumiem, kas izklāstīti abos priekšlikumos, nevajadzētu radīt pienākumu grozīt valstu aizsardzības pasākumu sistēmas, bet lēmums par to, saskaņā ar kādu sistēmu pieņemt vai īstenot aizsardzības pasākumus, būtu jāatstāj dalībvalstu ziņā.
- (10) Ņemot vērā šo jautājumu svarīgumu un sarežģītību, šķiet vietā tos risināt pakāpeniski, nodrošinot vispārēju saskaņotības līdzsvaru. Veicot turpmākās darbības katrā jomā atsevišķi, mērķtiecīgu uzmanību var pievērst katram atsevišķam pasākumam, ļaujot problēmas noteikt un risināt tādā veidā, kas katram pasākumam piešķirs papildu vērtību.
- (11) Īpaša uzmanība būtu jāvelta leģislatīvo instrumentu īstenošanas procesam šajā jomā. Nesaistošā instrumentā, piemēram, ieteikumā, varētu apkopot praktiskus pasākumus un labākās prakses piemērus, lai dalībvalstīm palīdzētu un tās iedvesmotu īstenošanas procesā.
- (12) Pievēršoties pasākumiem, kas vajadzīgi, lai stiprinātu cietušo aizsardzību, būtu pienācīgi jāņem vērā tādi principi kā tie, kas iekļauti Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikumā Rec(2006)8 par palīdzību noziedzīgos nodarījumos cietušajiem. Savienībai būtu īpaši jāņem vērā standarti, kas izklāstīti Eiropas Padomes Konvencijā par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu, ko Eiropas Padomes Ministru komiteja pieņēma 2011. gada 7. aprīlī.
- (13) Šī dokumenta pielikumā iekļautais pasākumu saraksts būtu jāuzskata par indikatīvu sarakstu, kurā aplūkota tikai pirmā pasākumu grupa, kam būtu jāpievēršas prioritārā kārtā. Nākotnē, ja uzskata par atbilstošu, varētu ierosināt arī citus pasākumus, gan leģislatīvus, gan neleģislatīvus, kā arī praktiskus pasākumus, tostarp ņemot vērā arī procesu, kas notiek saistībā ar šajā ceļvedī aplūkoto tiesību aktu pieņemšanu un īstenošanu,

IR PIENĒMUSI ŠO REZOLŪCIJU:

1. Būtu jārīkojas Eiropas Savienības līmenī, lai stiprinātu noziegumos cietušo tiesības un aizsardzību, jo īpaši kriminālprocesa laikā. Šāda rīcība var ietvert tiesību aktus, kā arī citus pasākumus.

⁽¹⁾ Sk. Komisijas ziņojumu, pamatojoties uz 18. pantu Padomes Pamatlēmumā (2001. gada 15. marts) par cietušo statusu kriminālprocesā (COM(2004) 54 galīgā redakcija/2, 2004. gada 16. februāris); Komisijas ziņojumu saskaņā ar 18. pantu Padomes Pamatlēmumā (2001. gada 15. marts) par cietušo statusu kriminālprocesā (2001/220/TI) (COM(2009) 166 galīgā redakcija, 2009. gada 20. aprīlis); Ietekmes novērtējumu, kas pievienots Komisijas priekšlikumam par Direktīvu, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimuma standartus (SEC(2011) 780 galīgā redakcija, 2011. gada 18. maijs).

2. Padome atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas priekšlikumu par noteiktu pasākumu paketi attiecībā uz noziegumos cietušajiem un aicina Komisiju iesniegt priekšlikumus par Ceļvedī izklāstītajiem pasākumiem.
 3. Kā pamatu turpmākai rīcībai Padome apstiprina “Ceļvedi noziegumos cietušo tiesību un aizsardzības stiprināšanai” (turpmāk “Ceļvedis”), kas izklāstīts šīs rezolūcijas pielikumā.
 4. Padome izskatīs visus saistībā ar Ceļvedi iesniegtos priekšlikumus un ir iecerējusi tos izskatīt kā prioritārus jautājumus.
 5. Saskaņā ar piemērojamiem noteikumiem Padome rīkosies, pilnībā sadarbojoties ar Eiropas Parlamentu.
-

PIELIKUMS

CEĻVEDIS CIETUŠO TIESĪBU UN AIZSARDZĪBAS STIPRINĀŠANAI, ĪPAŠI KRIMINĀLPROCESĀ

Šeit minētie pasākumi ir izklāstīti indikatīvā secībā. Skaidrojumi, kas sniegti par katru pasākumu, kalpo tikai par norādi ierosinātajai darbībai, un to mērķis nav noteikt attiecīgā pasākuma konkrēto darbības jomu un saturu. Šis ceļvedis veidots, atbalstot Eiropas Komisijas priekšlikumu par noteiktu pasākumu paketi attiecībā uz noziegumos cietušajiem un pamatojoties uz to.

Vispārējie principi

Darbībai Savienības līmenī cietušo tiesību un aizsardzības stiprināšanai vajadzētu būt vērstai uz to, lai ieviestu kopīgus minimālos standartus un cita starpā sasniegtu šādus vispārējus mērķus:

- 1) izveidot piemērotas procedūras un struktūras, kas kriminālprocesā ļautu respektēt cietušo cieņu, personas un psiholoģisko neaizskaramību, kā arī privātumu;
- 2) veicināt tiesu iestāžu pieejamību noziegumos cietušajiem, tostarp stiprinot cietušajiem paredzētos atbalsta pakalpojumus;
- 3) izstrādāt piemērotas procedūras un struktūras, kuru mērķis būtu novērst otrreizēju un atkārtotu kļūšanu par noziedzīga nodarījuma upuri;
- 4) sekmēt mutiskās un rakstiskās tulkošanas nodrošināšanu cietušajam kriminālprocesā;
- 5) attiecīgos gadījumos mudināt cietušos aktīvi piedalīties kriminālprocesā;
- 6) stiprināt cietušo un viņu advokātu tiesības savlaicīgi saņemt informāciju par procesu un tā iznākumu;
- 7) mudināt izmantot tādas līdzekļus kā tiesiskuma atjaunošana (*restorative justice*) un alternatīvas strīdu risināšanas metodes, ievērojot cietušā intereses;
- 8) īpašu uzmanību veltīt bērniem, kas pieder visneaizsargātāko cietušo grupai, un vienmēr rūpēties par bērna interesēm;
- 9) nodrošināt, lai dalībvalstis sniegtu apmācību vai sekmētu apmācības sniegšanu visiem attiecīgajiem speciālistiem;
- 10) nodrošināt, lai cietušie varētu saņemt atbilstošu kompensāciju.

Stiprinot cietušo tiesības kriminālprocesā, Savienība respektē valstu krimināltiesību sistēmu pamatprincipus un pienācīgi ņem vērā visu iesaistīto pušu tiesības un intereses, kā arī kriminālprocesa vispārējo mērķi.

Centšoties sasniegt šos mērķus, būtu jāizmanto šeit minētie pasākumi, kā arī jebkādi citi pasākumi, kas varētu izrādīties piemēroti, īstenojot pastāvošos tiesību aktus.

A pasākums – Direktīva, ar ko aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI (2001. gada 15. marts) par cietušo statusu kriminālprocesā

Padomes Pamatlēmums 2001/220/TI (2001. gada 15. marts) par cietušo statusu kriminālprocesā bija svarīgs solis ceļā uz vispusīgu pieeju noziegumos cietušo aizsardzībai Eiropas Savienībā. Tomēr tagad, desmit gadus kopš tā pieņemšanas, ir nepieciešams pārskatīt un papildināt minētajā pamatlēmumā izklāstītos principus un spert nozīmīgus soļus attiecībā uz cietušo aizsardzības līmeni visā Eiropas Savienībā, jo īpaši saistībā ar kriminālprocesu. Šim nolūkam Komisija 2011. gada 18. maijā nāca klajā ar priekšlikumu Direktīvai, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimuma standartus. Padome aņemas šo priekšlikumu izskatīt prioritārā kārtā, ievērojot arī iepriekš izklāstītos vispārējos principus.

B pasākums – Ieteikums vai ieteikumi par praktiskiem pasākumiem un labākās prakses piemēriem saistībā ar A pasākumā minēto direktīvu

Kad būs pieņemts vispusīgs saistošs juridisks instruments, kas minēts A pasākumā, Komisija tiek aicināta, tiklīdz tas būs praktiski iespējams, to papildināt ar priekšlikumu (vai priekšlikumiem) par ieteikumu, kurā būtu jāsniedz norādes un kuram būtu jākalpo par paraugu dalībvalstīm, lai tām atvieglotu minētās direktīvas īstenošanu, balstoties uz direktīvā

paredzētajiem principiem. Šajā ieteikumā būtu jāapkopo dalībvalstu labākās prakses piemēri noziegumos cietušo atbalsta un aizsardzības jomā un uz tiem būtu jābalstās saskaņā ar piemērojamajiem leģislatīvajiem instrumentiem.

Ieteikumā būtu jāņem vērā labākās prakses piemēri cietušo aizsardzībā, tostarp tie, ko ievieš nevalstiskās organizācijas, kā arī tie, ko izmanto arī citas iestādes, ne vien Eiropas Savienība, piemēram, Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)8 par palīdzību noziedzīgos nodarījumos cietušajiem, un būtu jāaplūko jomas, kas minētas A pasākumā.

C pasākums – Regula par civillietās pieņemtu cietušo aizsardzības pasākumu savstarpēju atzīšanu

Komisija 2011. gada 18. maijā nāca klajā ar priekšlikumu Regulai par aizsardzības pasākumu savstarpēju atzīšanu civillietās, lai papildinātu savstarpējās atzīšanas mehānismu, kas paredzēts Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā par Eiropas aizsardzības rīkojumu, ko pašlaik apspriež. Šīs direktīvas mērķis ir paredzēt savstarpēju atzīšanu nolēmumiem, ko krimināllietās pieņem tiesu vai līdzvērtīgas iestādes, lai noziegumā cietušo aizsargātu pret turpmāku kaitējumu, ko varētu nodarīt iespējamais likumpārkāpējs. Līdzīgs mehānisms ir iecerēts civillietās pieņemtu aizsardzības pasākumu savstarpējai atzīšanai. Padome apņemas šo priekšlikumu izskatīt prioritārā kārtā, ievērojot arī iepriekš izklāstītos vispārējos principus.

D pasākums – Padomes Direktīvas 2004/80/EK (2004. gada 29. aprīlis) par kompensāciju noziegumos cietušajiem pārskatīšana

Ievērojot secinājumus, kas izdarīti no tās ziņojuma par Padomes Direktīvas 2004/80/EK piemērošanu un jebkādas turpmākas analīzes, Komisija tiek aicināta pārskatīt Kompensāciju direktīvu, it īpaši to, vai būtu jāpārskata un jāvienkāršo pastāvošās procedūras, ar kurām cietušais var lūgt kompensāciju, un nākt klajā ar atbilstošiem leģislatīvu un neleģislatīvu aktu priekšlikumiem attiecībā uz kompensācijām noziegumos cietušajiem.

E pasākums – cietušo īpašās vajadzības

Vispārējā tiesību aktā, kas paredzēts A pasākumā, būs iekļauti vispārēji noteikumi, kuri būs piemērojami visiem noziegumos cietušajiem, kam vajadzīga palīdzība, atbalsts un aizsardzība saistībā ar kriminālprocesu par noziegumu, kurā tie kļuvuši par cietušajiem. Šajā tiesību aktā būs iekļauti arī vispārēji noteikumi attiecībā uz visu veidu neaizsargātiem cietušajiem.

Dažiem cietušajiem ir īpašas vajadzības atkarībā no nozieguma veida vai apstākļiem, kurā tie kļuvuši par cietušajiem, ievērojot šo noziegumu sociālās, fiziskās un psiholoģiskās sekas, piemēram, cilvēku tirdzniecībā cietušajiem, bērniem, kas cietuši no seksuālas izmantošanas, terorismā cietušajiem un organizētajā noziedzībā cietušajiem. Viņu īpašajām vajadzībām varētu pievērsties konkrētos tiesību aktos, kas attiecas uz cīņu pret šiem noziegumu veidiem.

No otras puses, dažiem noziegumos cietušajiem īpašs atbalsts un palīdzība ir vajadzīgi viņu personīgo īpašību dēļ, kas jāizvērtē katrā gadījumā atsevišķi. Šajā ziņā bērni būtu vienmēr jāuzskata par sevišķi neaizsargātiem.

Komisija tiek aicināta – saistībā ar tās kontroli par to, kā tiek īstenoti minētie leģislatīvie instrumenti un jebkādi citi instrumenti, kas attiecas uz konkrētām noziedzības jomām, un pēc tam, kad tā pēc īstenošanas laikposma beigām būs izvērtējusi to praktisko darbību, – ieteikumā piedāvāt praktiskus pasākumus un ierosināt labākās prakses piemērus, lai dalībvalstīm sniegtu norādes par to, kā rīkoties attiecībā uz noziegumos cietušo īpašajām vajadzībām.